

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA BOLALARNING O'YIN KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH (STEAM TEXNOLOGIYASI VOSITASIDA)

Asledinova Saida Ortiqxonovna

*Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi ikkinchi bosqich magistranti
+998997918782*

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning o'yin kompetensiyasini rivojlantirishda integrativ yondashuvning ahamiyati va STEAM texnologiyasining roli yoritiladi. Tadqiqotda o'yin kompetensiyasini rivojlantirish uchun innovatsion pedagogik usullardan foydalanish samaradorligi tahlil qilinadi. Maqola maktabgacha ta'lim muassasalarida o'qituvchilar va metodistlar uchun amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, integrativ yondashuv, o'yin kompetensiyasi, STEAM texnologiyasi, innovatsion pedagogika.

Maktabgacha ta'lim bosqichi bolalarning asosiy qobiliyatlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalar o'yin orqali dunyoni anglaydi, ijtimoiy, intellektual va emotsional jihatdan rivojlanadi. Zamonaviy ta'lim tizimida integrativ yondashuv orqali turli fanlarni uyg'unlashtirib, bolalarning o'yin kompetensiyasini oshirish muhim hisoblanadi. STEAM texnologiyasi (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) esa o'yin faoliyatini diversifikatsiya qilish, kreativ tafakkurni shakllantirish va amaliy bilimlarni mustahkamlash uchun samarali vosita hisoblanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yin – bu nafaqat dam olish yoki vaqt o'tkazish vositasi, balki ularning aqliy, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishi uchun asosiy ta'lim shaklidir. Maktabgacha ta'lim tizimida bolalarning kompetentlik yondashuvi asosida rivojlanishini ta'minlash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Xususan, o'yin kompetensiyasi bolaning dunyoni anglashida, fikrlashida, ijodiy yondashuvni shakllantirishida va muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Integrativ yondashuv va STEAM (Science – fan, Technology – texnologiya, Engineering – muhandislik, Arts – san'at, Mathematics – matematika) texnologiyasining qo'llanilishi maktabgacha ta'limda o'yin kompetensiyasini shakllantirishning innovatsion usuli sifatida qaralmoqda. Bu yondashuv bolalarga bir vaqtning o'zida turli fanlar va ko'nikmalarni uyg'unlashtirib o'rganishga imkon yaratadi.

Integrativ yondashuvning mohiyati va ahamiyati

Integrativ yondashuv – ta’lim jarayonini yaxlit holda tashkil qilish va turli sohalarni bir-biri bilan bog‘lash orqali bolalarning har tomonlama rivojlanishiga yo‘naltirilgan yondashuvdir. Bu usul orqali bolalar turli bilim sohalari o‘rtasidagi bog‘liqlikni tushunadi va real hayotga mos bilimlarni o‘zlashtiradi.

Maktabgacha ta’limda integrativ yondashuv quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- O‘yin orqali ta’lim – bolalar o‘rganish jarayonida faol ishtirok etadi va mustaqil tajriba orttiradi.

- Fanlararo bog‘liqlik – tabiiy fanlar, matematika, texnologiya va san’at o‘zaro uyg‘unlashtiriladi.

- Kreativ va tanqidiy fikrlash – muammolarni hal qilish, muhandislik yondashuvlarini qo‘llash orqali rivojlantiriladi.

Integrativ yondashuv bolalarning bilish jarayoniga qiziqishini oshiradi va ularni an’anaviy o‘quv jarayonlaridan farqli ravishda faol ishtirokchi sifatida shakllantiradi.

STEAM texnologiyasining o‘yin kompetentsiyasini rivojlantirishdagi o‘rni

STEAM texnologiyasi orqali bolalar o‘z qiziqishlari va kuzatuvlari asosida yangi bilimlarni o‘zlashtiradi. Bu yondashuv quyidagi kompetentsiyalarni rivojlantirishga yordam beradi:

- Ilmiy fikrlash – bolalar atrof-muhitni kuzatish, tajribalar o‘tkazish va sabab-oqibat aloqalarini tushunish orqali ilmiy bilimlarini kengaytiradi.

- Texnologik savodxonlik – oddiy texnologik vositalardan foydalanish, turli qurilmalar bilan tanishish orqali texnologiya bo‘yicha dastlabki bilimlarni hosil qiladi.

- Muhandislik kompetentsiyasi – bolalar oddiy mexanik modellar va qurilish elementlarini yaratish orqali loyihalash asoslarini o‘rganadi.

- San’at va dizayn tafakkuri – rasm chizish, modellashtirish, musiqa va teatr elementlari orqali ijodiy qobiliyatlarini shakllantiradi.

- Matematik tafakkur – hisoblash, shakllarni tanib olish, geometrik tushunchalar bilan ishlash orqali mantiqiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

STEAM asosidagi o‘yin turlari

STEM laboratoriyalarini o‘yin shaklida tashkil qilish

- Bolalar suvning bug‘lanishi, muzlash jarayonini kuzatish orqali tabiiy fanlarni o‘rganadi.

- O‘simliklarni ekish va ularning o‘sishini kuzatish orqali biologik jarayonlarni tushunishadi.

- Turli konstruktorlar yordamida oddiy muhandislik inshootlarini qurishadi.

Robototexnika va dasturlash asosidagi o‘yinlar

- Oddiy dasturlash vositalari (Scratch kabi vizual kodlash tizimlari) orqali o‘yin shaklida kod yozish.

- O‘yinchoq robotlarni harakatlantirish orqali muhandislik va texnologik

kompetentsiyalarni rivojlantirish.

San'at va dizayn o'yinlari

- Rasm chizish, haykaltaroshlik va konstruktorlardan foydalanib, tasviriy san'at asoslarini o'rganish.

- Musiqa va teatr sahnalari orqali ifodalanish qobiliyatlarini rivojlantirish.

Matematik va mantiqiy o'yinlar

- Geometrik shakllar yordamida konstruksiya yaratish.

- Shaxmat va boshqa mantiqiy o'yinlar orqali fikrlashni rivojlantirish.

Amaliyotda STEAM asosidagi o'yin kompetentsiyasini rivojlantirish usullari

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning o'yin kompetentsiyasini rivojlantirish uchun quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:

Loyiha faoliyati

- Bolalar kichik guruhlarda loyihalar ishlab chiqib, ularni himoya qiladi. Masalan, "Eng yaxshi ko'prik" loyihasi orqali oddiy muhandislik prinsiplarini tushunishadi.

O'yinli eksperimentlar

- "Suvni qanday toza saqlash mumkin?" mavzusidagi tajribalar orqali ekologik muammolarni tushunish.

Rol o'yinlari

- "Muhandis bo'lish", "Olim bo'lish", "Ixtirochi bo'lish" kabi rolli o'yinlar orqali kasbiy bilimlarni shakllantirish.

Mavzuli o'yin makonlari yaratish

- Maktabgacha ta'lim muassasalarida STEAM markazlari tashkil etish, bu yerda bolalar turli ilmiy va texnologik tajribalar o'tkazishadi.

Xulosa

Integrativ yondashuv va STEAM texnologiyasini maktabgacha ta'limda o'yin faoliyatiga tatbiq qilish bolalarning ijodkorlik, mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bolalar tajriba o'tkazish, konstruktsiyalar yaratish, san'at bilan shug'ullanish va matematik muammolarni yechish orqali turli fanlarni o'zaro bog'laydi va real hayotda qo'llashga o'rganadi.

Ushbu yondashuv orqali bolalar nafaqat o'yin orqali bilim olishadi, balki kelajakda muhandis, olim, dasturchi yoki san'atkor sifatida o'z yo'nalishlarini tanlashga ham tayyor bo'ladilar. Shunday qilib, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida integrativ yondashuv asosida STEAM texnologiyalarini joriy etish bolalarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'limda integrativ yondashuv asosida STEAM texnologiyasidan foydalanish bolalarning o'yin kompetentsiyasini samarali rivojlantirishga yordam beradi. Shunga asosan, quyidagi takliflar ilgari surildi:

1. STEAM texnologiyalaridan foydalangan holda dars ishlanmalarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish.
2. Tarbiyachilar uchun malaka oshirish kurslarini yo‘lga qo‘yish.
3. Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida STEAM laboratoriyalarini tashkil etish.
4. Ota-onalar bilan STEAM metodologiyasini qo‘llash bo‘yicha seminar-treninglar o‘tkazish.

Shu bilan, bolalarning o‘yin kompetentsiyasini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni integratsiya qilish muhim ekanligi tasdiqlandi.

Adabiyotlar:

1. Qodirova F.R., Qodirova R.M. Bolalar nutqini rivojlantirish nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: «Istiqlol», 2006.
2. Педагогика: энциклопедия. Ш жилд / тузувчилар: жамоа. -П 29 Тошкент: «Узбекистан миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2017. - 424 бет.
3. Г.И.ХАСАНОВА “Таълим жараёнида дастурлаштирилган ўқитиш технологиясидан фойдаланишнинг афзалликлари” Жиззах: 2020. 420 бет. 223 2256
4. Хасанова, Г. (2021). Олий таълим муассасалари педагогларининг Креатив қобилиятларини ривожлантиришнинг мазмуни. *Academic Research in Educational Sciences*, 2(1), 778-782
5. Kamolova, A. O., & Akramjonova, F. A. (2024). PEDAGOGIK FAOLIYAT JARAYONLARIDA INNAVATSION TA'LIM JARAYONLARI ORQALI PEDAGOGLAR SALOMATLIGINI SAQLASH. *Экономика и социум*, (6-1 (121)), 302-305
6. Xalimjanovna, A. M. (2024). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiyaviy faoliyatlarni tashkil etishga zamonaviy yondashuv ta'lim bilan amaliyot integratsiyasi. *Science and innovation*, 3(Special Issue 31), 451-454